

Úvod a metodika

Jednou z nesporných výhod sčítání lidu, domů a bytů je možnost vzájemného kombinování výsledků za jednotlivé zjišťované entity. Díky tomu lze například srovnávat charakteristiky a parametry bytů v závislosti na druhu či stáří domu, zkoumat demografické struktury obyvatel žijících v bytech podle konkrétního typu či kvality, ale i analyzovat způsob a úroveň bydlení na úrovni celých domácností. Údaje o domácnostech byly při posledním sčítání v roce 2011 zpracovány na základě zápisů na druhé straně bytového listu, kde osoby žijící v jednom bytě nebo v jiném obydlí zaznamenaly příbuzenské a jiné vztahy v rámci jedné hospodařící domácnosti. Během následného procesu odvozování domácností se při posledním censu rozlišovaly 2 základní druhy domácností – bytové a hospodařící.

Bytovou domácnost tvořily osoby společně žijící v jednom bytě a jejich počet tak koresponduje s počtem obydlených bytů. **Hospodařící domácnost** tvořily osoby, které k rozhodnému okamžiku sčítání společně hospodařily, tj. společně hradily výdaje domácnosti jako je strava, náklady na bydlení aj. Společné hospodaření se vztahovalo i na děti, které do příslušné domácnosti patřily, i když samy na výdaje domácnosti nepřispívaly. Jednotným znakem obou typů domácností bylo, že všichni členové domácnosti měli stejné místo obvyklého pobytu. Příznačná je pro ně i skladebnost, když bytová domácnost může být tvořena jednou nebo více domácnostmi hospodařícími.

Obsah analýzy se věnuje pouze domácnostem žijícím v bytech a nezabývá se tak specifickou a nepříliš početnou skupinou hospodařících domácností žijících mimo byty (nouzová obydlí, rekreační chaty a chalupy apod.) či ve sčítání 2011 nově zpracovanými rodinnými domácnostmi bydlicími v zařízeních. Hlavním důvodem je skutečnost, že charakteristiky bydlení těchto domácností nebyly při sčítání vůbec zjišťovány.

Předmětem zkoumání je porovnání skladby bytových domácností jak **podle počtu členů**, tak **podle typu hospodařící domácnosti** v závislosti na různých atributech domovního a bytového fondu. Celkem bylo pro účel analýzy vybráno a sledováno 9 typů domácností. Na základě vzájemného vztahu bytových a hospodařících domácností byly definovány 2 základní kategorie:

- a) *bytová domácnost = 1 hospodařící domácnost*
- b) *bytová domácnost = 2 a více hospodařících domácností*

V rámci první kategorie bytových domácností tvořených jednou hospodařící domácností bylo na základě deklarovaných vztahů mezi společně bydlicími a hospodařícími osobami vymezeno a hodnoceno 7 dílčích typů domácností:

- *domácnost jednotlivce* – tvořena minimálně 15letou samostatně hospodařící osobou, která žije v bytě sama
- *vícečlenná nerodinná domácnost* – tvořena 2 nebo více příbuznými či nepříbuznými osobami, které společně hospodaří; tento typ zahrnuje také domácnost prarodičů s vnoučaty
- *úplná rodina bez závislých dětí* – tvořena manželským párem či tzv. faktickým manželstvím (neformální soužití druha a družky), registrovaným partnerstvím, případně neformálním soužitím osob stejného pohlaví (tzv. faktickým partnerstvím), a to bez závislého dítěte, tzn. pár bez dítěte/bez dětí nebo s dítětem/s dětmi, které jsou již ekonomicky aktivní, případně jsou ve věku 26 a více let (nesplňují tedy definici závislého dítěte). Součástí úplné rodiny mohou být i další osoby, které s rodinou společně hospodaří.
- *úplná rodina se závislými dětmi* – tvořena manželským párem či tzv. faktickým manželstvím (neformální soužití druha a družky), registrovaným partnerstvím, případně neformálním soužitím osob stejného pohlaví (tzv. faktickým partnerstvím), a to s alespoň jedním závislým dítětem, tzn. ekonomicky neaktivní osobou mladší 26 let, která má k osobě v čele domácnosti vztah „syn/dcera“.

- *neúplná rodina bez závislých dětí* – tvořena jedním z rodičů, který společně žije a hospodaří s alespoň jedním dítětem, které je buď již ekonomicky aktivní nebo ve věku 26 a více let a má k osobě v čele domácnosti vztah „syn/dcera“. Součástí neúplné rodiny mohou být i další osoby, které s rodinou společně hospodaří.
- *neúplná rodina se závislými dětmi* – tvořena jedním z rodičů, který společně žije a hospodaří s alespoň jedním závislým dítětem, tzn. ekonomicky neaktivní osobou mladší 26 let, která má k osobě v čele domácnosti vztah „syn/dcera“.
- *rodinná domácnost tvořená 2 a více rodinami* – může být složena z úplných i neúplných rodin

Srovnání bytových poměrů podle věkové skupiny osoby v čele domácnosti je provedeno pouze u hospodařících domácností tvořených jednou rodinou a u domácností jednotlivců, u nichž bylo možné osobu v čele hospodařící domácnosti odvodit. Pro účel komparace byly vymezeny 4 hlavní věkové skupiny: 15–29 let, 30–44 let, 45–59 let a 60 a více let.

Určitou komplikací pro srovnatelnost výsledků za domácnosti ze SLDB 2011 s předchozími cenzy může představovat nová metodika odvozování domácností, která v souladu s mezinárodními doporučeními zařazovala osoby do domu, bytu a hospodařící domácnosti na základě **společného místa obvyklého pobytu**, tzn. nikoliv podle shodného trvalého bydliště jako v minulosti. Jednoznačným kladem tohoto inovativního konceptu je však přesnější prostorové určení počtu domácností jednotlivců nebo nesezdaných soužití osob, které spolu fakticky žijí v jedné domácnosti, přestože mají odlišné trvalé bydliště. Srovnatelnost dat ze sčítání 2011 a 2001 je v případě rodinných domácností omezena na hospodařící domácnosti tvořené 1 rodinou, kde jsou informace o jednotlivé domácnosti zpracovány ve stejném detailu jako v roce 2001.

Vedle odvozování domácností se však oproti předchozím sčítáním změnilo také obsahové vymezení či metodika výpočtu některých charakteristik domovního a bytového fondu. Kromě nového způsobu **určení obydlivosti bytu a domu na základě obvykle bydlících osob** bylo nejmarkantnější metodickou změnou komplikující srovnatelnost výsledků SLDB 2011 s předchozími cenzy **odlišné vymezení obytné místnosti**, které se odrazilo jak v ukazateli **počtu obytných místností** v obydleném bytě, tak **ve velikosti obytné plochy**. Důvodem bylo přizpůsobení se závazné mezinárodní metodice definované příslušnými nařízeními, která byla nutnou podmínkou pro vytvoření souboru metodicky srovnatelných dat všech států EU. Do počtu obytných místností bytu byla v roce 2011 nově zahrnuta i kuchyň, pokud splňovala velikostní parametry obytné místnosti, tj. pokud měla plochu 8 m² a větší. Za těchto podmínek byla kuchyň zahrnuta beze zbytku i do obytné plochy bytu. Ve sčítání 2001 byla kuchyň považována za obytnou místnost pouze v případech, kdy byla jedinou místností bytu (tzv. obytná kuchyň) a do obytné plochy bytu se z kuchyně započítávala pouze plocha přesahující 12 m².

Odlišnosti oproti předchozímu sčítání, související s širším pojetím bytového družstva coby vlastníka domu, byly zaznamenány v otázce **právního důvodu užívání bytu** u položky „byt družstevní“, která nově zahrnovala všechny případy družstevních bytů. Při sčítání v roce 2001 byly samostatně zjišťovány právní důvody užívání „byt člena stavebního bytového družstva“ a „byt člena družstva nájemců založeného v průběhu privatizace“. Byty lidových bytových družstev (LBD) byly v roce 2001 (i v předchozích sčítáních) sčítány jako byty nájemní, zatímco v roce 2011 byly rovněž klasifikovány jako byty družstevní.

Ve srovnání se sčítáním 2001 se již nezjišťovaly údaje o vybavenosti bytové domácnosti osobním automobilem, telefonem a rekreačním objektem, které byly veřejností vnímány velmi citlivě. V bytovém listu zůstala pouze otázka na **vybavení bytové domácnosti osobním počítačem a připojením k internetu**, která byla obsahem sčítání i v roce 2001. Z tohoto důvodu je v rámci analýzy bytových domácností z hlediska jejich vybavenosti sledován pouze tento parametr.

Prosté porovnání výsledků SLDB 2011 s předchozím sčítáním však vedle částečně odlišné metodiky i okruhu zjišťovaných údajů ztěžuje ještě jeden fakt – **zvýšený podíl nezjištěných hodnot u některých otázek** (tzv. míra non-response). Při posledním sčítání se míra non-response u většiny

otázek za domy a byty zvýšila, u některých položek zejména na bytových listech i velmi výrazně. V zájmu dosažení co nejlepší srovnatelnosti výsledků mezi jednotlivými sčítáními a kvůli nárůstu podílu nezjištěných odpovědí byly **relativní hodnoty ve všech komentářích, tabulkách a grafech v této analýze vypočítány pouze ze zjištěných hodnot.**